

ENSIMMÄINEN TARINA ÄITI

Heta Hanski

Tarina on omistettu rakkaalle Äidilleni,
jonka kertomista pienistä palasista olen tämän kuttonut.

Heta Hanski

Ensimmäinen tarina
ÄITI

© 2025 Heta Hanski

Kannen suunnittelu: Heta Hanski

Sisuksen taitto: Heta Hanski

Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9808-9

LUKU 1

MATTOLAITURI

Maila

Turkan kylä

- Vieno-Pieno, olevinaa hieno, haisee ku naapurin hieho. Et saakaan kiinni! Maila juoksi pikkusiskoa karkuun pitkin pihanurmea.

- Et taakaa kiinni!, lällätti Vieno takaisin juoksusta hengästyneenä ja kiepsahti polun mutkassa toiseen suuntaan.

- Ei, kun siun piti jahtaa miuta, ähkäisee Maila.

Isoa siskoa kyllästytti. Antoi Vienon juosta omia aikojansa. Katsoi sen verran perään, ettei sisko törmännyt pahki navetan seinään. Vieno jatkoi pinkomistaan yksikseen, kun ei huomannut Mailan lopettaneen. Liiteristä talolle, sieltä saunalle

ja taas ulkorakennuksille. Paita rempsotti housujen kauluksen alta. Vieno ei tahtonut millään laittaa mekkoa päällensä. Paljaat olkapäät ottivat auringosta, minkä saivat. Villatakki valui juostessa selän puolelle, kun ei nappeja saatu edes yhteisvoimin kunnolla kiinni.

Toivottavasti sisko menisi vaikka huussiin. Voisi hiipiä hiljaa ovelle ja laittaa se säppiin ulkoapäin. Avata vasta, kun joku aikuinen kuulisi huudon tai kaipaisi iltaselle. Maila heittäytyi selälleen keskelle pihaa, heinien sekaan. Jos kissankelloa katsoi alhaalta päin, se näytti isolta kuin kirkonkello, mutta saman väriseltä kuin taivas. Valkoiset kumpupilvet väistelivät aurinkoa korkeiden koivunlatvojen takana. Niistä talo on saanut nimensä: Koivula. Aurinko lämmitti jo, vaikka oltiin vasta alkukesässä.

Katse kierteli pitkin pihaniittyä. Mieleen muistuiivat Äidin kertomat iltasadut. Silloin saattoi melkein kuulla siankärsämöiden röhkimisen, kissankellojen naukumisen, hiirenvirnojen pelästyneen piipityksen. Saattoi jopa nähdä ketunleipien viekkaiden silmien vilkkeen. Kaikki kukkaeläimet mahtuivat kuitenkin olemaan sulassa sovussa keskenään heinänkorsien seassa.

Vienoa ei näkynyt eikä kuulunut. Vielä saattoi siis haaveksia hetken. Kohta sisko tulisi kuitenkin polvi ruvella, nenä räässä pyytämään apua johonkin. Äiti näytti seisoskelevan toimettomana keskellä saunan luokse vievää

polkua. Tänään oli pyykkipäivä. Kotoinen savun tuoksu nousi saunan piipusta. Siitä tiesi, että padan alla loimuaa jo tuli. Illalla pääsisi lämpimään, pehmeään löylyyn. Ehkä Isä tulee takaisin Viipurista ja tuo tuliaisiksi makeisia.

Äiti liikkui vähän kömpelösti. Piteli välillä selkäänsä ja laahusti pyykkikoppa kainalossaan eteenpäin. Pysähteli, katseli pihaa ja koivujen lomitse merelle. Ähkäisi lähtiessään liikkeelle. Äiti oli aika paksu. Mutta vain mahan kohdalta. Kotimekon napit menivät hädin tuskin kiinni. Ehkä mekko kutistui pyykkipadassa. Muuten äiti oli samanlainen riukukinttu kuin tyttökkin. Ehkä noilla tikkujaloilla ei jaksanut rivakammin koppaa kantaa, kun mahan takia sitä täytyy pitää toisella lonkalla.

Maila aavisti, mikä sai mahan noin pullottamaan. Siellä oli taas se pieni sisko. Saunassa näki, kun mahan sisällä poukkoili jotain. Samanlaista oli ollut kerran ennenkin, ja sitten yhtenä päivänä Äiti ja kunnan kätilö toivat saunalta pikkuruisen vauvan. Löytyi kuulemma lauteiden alta.

Vauva oli näyttänyt hassulta, silmät vinossa kuin kiinalaisella. Mutta ei se kauaa aikaa talossa viihtynyt. Eikä ollut ihme, kun Vienosta tuli niin mustasukkainen, että kiusasi vauvaa sen kuin kerkesi. Yhtenä päivänä isä pakkasi vauvan valkoiseen laatikkoon ja vei laatikon kirkolle. Äitiä itketti, mutta Vieno ja Maila olivat tyytyväisiä. Mitä sellaisella tehtiin. Olihan

heitä kaksi tyttöä jo ennestään. Mutta nyt se taisi tulla takaisin. Varmaan ihan kurillaan.

Äiti oli jo nostanut monta kopallista vettä kaivosta. Läksi nyt hakemaan teleskoja ja kasasi mattoja riukujen päälle.

- Äiti, mihin sie meet?, Maila havahtui.

- Laiturille mattopyykillle. Tuutteko työ mukaan?

- Mie haluan huljutella kinttuja meressä. Ja uija käsipohjaa. Nyt on ihan lämmintä jo. Hiki tuli juostessa. Ihan oikeasti tuli!

- Mukaa, mukaa! Vieno nosti päätään läävän edessä olevasta pehmeästä kuopasta ja juoksi Mailan ja Äidin perässä minkä pikkuisista jaloistaan pääsi.

Aurinko lämmitti laiturin harmaat laudat suloisen pehmeiksi. Pienet laineet liplattivat iloisesti sen puisia jalkoja vasten. Levät keinuivat vihreässä vedessä sulavasti kuin merenneidon hiukset. Lokit kirkuivat kauempana paljaalla luodolla. Maila ja Vieno juoksivat pitkin kultaista hiekkaa veden rajaan.

- Heittäkää vaatteet pois. Ei saa sitte kylmettää itseään. Meri voi olla talven jäljestä petollisen holotna. Tuutte heti ylös, jos alkaa palella. Maila kattoo Vienon perään, ettei satu mitään.

Veden korkeus oli juuri sopivalla. Ei tarvinnut kahlata kovin kauas, kun saattoi laittaa kädet hiekkapohjaan, laskea paljaan vatsan varovasti kylmänkirpaisevaan veteen. Sitten vain polskuttelemaan.

- Kato, äiti! Mie osaan jo melkein uija!, kirkuu Maila.

- Nii miekiil!, säästää Vieno.

Äiti levitti matot laiturille ja nosti ämpärillä vettä päälle. Tarttui juuriharjaan ja kävi polvilleen jynssäämään. Saippuaiset matot liukuivat mereen yksi toisensa jälkeen kuin leveät käärmeet. Tytöt kahlasivat mattojen sekaan, kun Äiti huljutteli niitä pitkällä seipäällä. Sinisin tärisevin huulin lapset leikkivät merenneitoja Ahdin valtakunnassa.

Matot näyttivät Mailan mielestä kauniilta. Niissä oli iloa sinisinä, punaisina ja valkoisina raitoina. Mamman kutomia.

Isä kasasi kangaspuut tupaan aina syksyllä. Äiti ja Mamma virittivät loimet kuin kanteleen kielet. Leikkasivat vanhoista vaatteista ja lakanoista kuteita ja kerivät niitä suuriksi palloiksi. Tytöt tahtoivat auttaa, mutta sakset olivat liian isot. Niistä jäi rumat jäljet sormiin, eivätkä lapset saaneet oikein mitään aikaiseksi. Mamma paukutti talven mittaan hämärän hyssyssä mattoa maton perään.

- Tytöt, nyt pitää mennä joutuin sisään. Menkää jo pukemaan päälle, ettette saa lentsua.

Äiti rupesti kiireellä nostamaan ensimmäistä räsymattoa laiturille, mutta pysähtyi äkisti. Otti selästä kiinni ja alkoi yskiä. Kyyristyi kaksin kerroin ison mahan päälle, miten taitoi, eikä yskiminen loppunut ollenkaan.

- Nyt sie ite sait lentsun, vaikket ees uinu, nauroivat tytöt rannalta.

Kun henki taas alkoi kulkea, Äiti kampesi loput matot laiturille ja sieltä teleskojen kyytiin. Tytöt saivat istua märkien mattojen päälle, koska mekko ja paita olivat muutenkin jo kastuneet.

- Älkäähän nyt tuuppiko toisianne, että pysytte kyydissä, toppuutteli Äiti.

Matkan teko ylämäkeen kävi vaivalloisesti. Äiti pysähtyi aina välillä haukkomaan henkeä yskänpuuskien lomassa. Kun vihdoin päästiin pihaan, tytöt auttoivat nostamaan matot riukujen päälle kuivamaan. Äidin otsalle nousi hikikarpaloita, vaikka rannassa kävi vilpoinen tuuli.

- Menkää pyytämään Mammaa saunalle. Sanokaa, että vesi on jo lämmintä, mutta tulee joutuin. Ja sitte vaihatte kuivaa vaatetta päälle.

Tytöt pinkaisivat porstuan raput ylös ja hakivat kammarin senkistä toiset koltut. Vanhat jäivät märkinä myttyinä lattialle. Nyt olisi mukava syödä jotain. Mamma kuului hääraävän kyökissä hellan ääressä.

- Kävitteko työ uimassa? Saiko Äiti jo pyykit pestyä?, kyseli Mamma vellikattilaa hämmentäessään.

- Oltiin. Ja myö pestiin kans matot. Ja ripustettiin ne jo. Ai nii, Äiti pyysi siuta saunalle. Sano, että siellä on jo lämmintä vettä ja että siun pitää mennä kiiruusti sinne. Unohettiin, kun piti vaihtaa kuivat mekot.

- Mikähän sillä Valmalla nyt on...? mutisi Mamma siirtäessään vellikattilan hellan reunalle.

- Yskä sillä on. Ehkä se haluais jotain troppia.

- Yskä keskellä kesää? Voitte ottaa tuosta kohta velliä, mutta älkää kaatako syliin. Pysykää tuvassa.

Mamma veti ronttoset porstuassa jalkaansa ja lähti suorimaan kädet viuhdon saunan luo.

Maila tonki kaapista lautaset ja lusikat. Otti puukauhalla varovasti velliä kippoihin ja kantoi ne yksitellen kyökin pöydälle. Vieno jo odotti vesi kielellä lämmintä suurusta. Voita vielä nokare päälle ja herkku oli valmis. Hetkessä lautaset tyhjenivät ja tytoilla kävi aika pitkäksi.

- Lähetään vielä ulos. Siellä paistaa aurinko nii lämpimästi, hokutteli Maila siskoa.

Pihamaalla ei ollut ketään. Polku kiemurteli rappusilta hokuttelevana kaivon ohi saunan luo. Tyttöjen jalat lähtivät marssimaan kuin itsestään peräkanaa polkua pitkin. Saunan ovi oli tiukasti kiinni, säpissä sisäpuolelta, ja neliruutuinen ikkuna sopivan matalalla. Jos otti alakarmista kiinni ja varvisti,

sai juuri ja juuri nenänsä nostettua lasiin kiinni. Vieno löysi pölkyn jalkojen alle ja yletti hänkin kurkkimaan sisälle.

Savu oli mustannut ikkunan niin tummaksi, että sen läpi oli vaikea nähdä. Yskiminen kuului raastavana ulos asti. Ihan kuin olisi kalliota kraapinut. Äiti makasi kyljellään ylälauteella. Mamma näytti hierovan kumarassa Äidin selkää.

- Yritä, Valma, vielä kerran. Kättilöä ei olis ehtiny enää kuitenkaan hakemaan. Kohta se on tässä. Ku vaan tuo siun yskä loppuis ja jaksaisit loppuu asti.

Äiti kääntyi kiristynein kasvoin selälleen ja pian Mamman käsissä makasi pikkuinen olento. Laiha kuin lintu, vaaleansininen iho. Tosin oli vaikea erottaa likaisen ikkunan läpi tarkasti. Sitten vauva parkaisi.

- Luojan kiitos, elossa on, huokaisivat Äiti ja Mamma lähes yhdestä suusta.

Lauteiden alta Mamma sen taas ilmeisesti noukki sillä aikaa, kun Äiti vain pötkötteli selällään silmät ummessa. Miten se sinne Äidin mahasta joutui, sitä Maila ei ymmärrä.

- Tyttö tuli!, sanoi Mamma iloisella äänellä. Pieni on ja heiveröinen, mutta sirkeä. On hyvät ja vahvat keuhkot, kun noin huutaa.

- Ei taida Armas ilahtua, kun tuli taas tyttö, kuiskasi Äiti voipuneella äänellä.

Mamma pesi pikkuisen vadissa, kietoi sen pyyhkeisiin ja puheli samalla rauhallisesti.

- Älä sie huoli. Myö ei ainakaa tehdä sillai niin ku Porttilassa. Viides tyttö tuli, eikä emäntä uskaltanu isännälle tunnustaa. Ristittii Matiksi. Ilmihän sellanen tulee kummiski. Siitä tuli sitten Matti Matilda. Ja Armakselle on varmast tärkeintä, että lapsi on elossa ja sie kanssa.

Mamman ääni muuttui ihan erilaiseksi. Pehmeäksi ja hiljaiseksi. Lempeä katse nauliutui pyyhkeeseen käärittyyn vauvaan.

- Voinko mie yrittää saaha vähän unen päästä kiinni? Jos yskä hellittäis. Miten tää lentsu iski näin keskellä kesää...? Sano Armakselle, että se on sitte Majlis, jos tästäkää ei ole eläjäks...

Äidin ääni hiipui kuulumattomiin ja pää nyökähti rinnalle. Mamma peitteli miniänsä hellästi pyyhkeellä, laski vauvan rinnoille viereen.

- Ei siun tarvi olla huolissas. Kyllä myö tää yhdessä hoijetaan. Lapset on Herran siunaus. Mie haen sisältä pärekopan ja vähän pehmikettä. Saahaan laps nukkumaan. Piä sie sitä sen aikaa vieressä. Pesen siut sitten kohtsiltään.

Ennen kuin ovi kolahti auki, tytöt saivat jalat allensa ja pinkaisivat läävän luokse. Riuhtaisivat maasta tikut käsiinsä ja

piirustelivat hiekkaan sen näköisinä, kuin olisi ollut tärkeäkin leikki jo hyvän aikaa menossa.

- Tytöt! Teille löytyi saunasta pikkusisko. Saatte kohta tulla kattomaa, kuhan saan sen tupaa ja lämmintä päälle. Annetaa Äitin nukkua, kun se sai kovan lentsun, ettei tartu teihin. Söittekö työ jo vellit?

- Syötiin ja nyt maistuis kyllä pullamössö, Maila ehdotti.

- Tottahan myö nyt pullamössöt otetaan pikkusiskon kunniaks.

Äiti nukkui seuraavaan päivään. Isäkin joutui kotiin pikkuista ihmettelemään. Suru asui silmäkulmissa. Maila ei tosin ymmärtänyt, mitä suremista siinä vauvassa Isällä oli. Vieno varmaan osaisi alkaa kiukuttelut, mutta kyllä Mamma ja Äiti vauvan hoitaisivat. Ei Isän siitä kannattaisi huolta kantaa. Voisi käydä kalalla ja pelloilla entiseen malliin.

Majlis köllötteli kopassaan tuvan uunin vieressä valkeissa paikatuissa lakanoissa. Sen suu oli niin pieni, ettei imeminen onnistunut. Piti keittää kattilassa vesimaitoa ja lusikan kärjellä syöttää. Hento se näytti. Äänikin kuin pääskysen pojalla. Nukkui paljon. Vienon pettymykseksi ei siitä saanut vielä leikkiseuraa.

Se edellinen saunasta löytynyt vauva lähti jo aivan pienenä. Silmät sillä oli vinot kuin kiinalaisella. Että liekö syntynyt aivan

väärään maahan ja vietiin pian takaisin. Maila ei oikein muistanut, koska oli silloin vielä niin pieni.

- Saahaanko myö hoitaa? Osaan kyllä antaa lusikalla maitoa, pyytää Maila.

- Mie annan vauvalle miun räsymollan, toimitti Vieno yllättäen ja tunki saman tien nukkea Majliksen vierelle. Roikkui kopan reunalla niin, että vauva melkeini mätkähti lattialle.

- Varovast, varovast. Annetaan tytön nukkua vaan, että jaksaa kasvaa, toppuutteli Isä ja keinutti koppaa kevyellä kädellä niin, että Majliksen silmät painuivat vähitellen umpeen.

LUKU 2

KUISTILLA

Valma

Turkan kylä

Lapsivuodeajan jälkeenkään Valma ei aina päässyt tolpileen. Kätilö kävi katsomassa ja punnitsi Majliksen. Vauva painoi hädin tuskin kaksi kiloa ja vähän päälle.

- Keittäkää hirvenlihasta hyvä liemi. Juot sen, että vahvistut. Pian oot taas jalkeilla. Tohtori vois käyvä kuuntelemassa siun keuhkot, ku on kumman sitkeessä tuo tauti.

- Ei tässä ole mitään. Kyllä mie kohta pääsen ylös. Kiitos vaa kovasti kätilölle.

- Lähettäkää joku kirkolle, jos täällä tarvitaan apua. Muuten tuun käymää kahden viikon päästä. Tarkistan, onko paino noussut - teillä molemmilla.

Kirjailija kuvaa äitinsä kertomaa mukaillen tytön kasvutarinan 1920-luvulta 1950-luvulle. Maila syntyy pieneen kylään köyhään maanviljelijä-kalastajan perheeseen, hankkii arvostetun kirjaltajan ammatin ja nai komean, itseään huomattavasti nuoremman miehen.

Mailasta tulee vastentahtoisesti neljän peräkanaa syntyneen lapsen äiti, ja avioliitto päättyy yksinhuoltajuuteen. Mutta sinnikäs nainen pärjää elämässä eteenpäin mammansa motto mielessään: 'Myö ollaan maalta, myö selvitään mistä vaan.'

Suuri osa kirjan hahmoista perustuu oikeisiin henkilöihin, mutta äidin tarinat lähtivät elämään omaa elämäänsä ja ovat siten suurimmaksi osaksi mielikuvituksen tuotetta.

BoD

9

789528 098089